

Oláh Roland

Az egymásért végzett munka értéke és jelentősége kalákában végzett házfelújítás Ágon: közösségfejlesztés álruhában

2012-ben indult a Sásdi kistérségben a *Köz-Tér-Háló a családokért* elnevezésű fejlesztés, a TÁMOP 5.1.3.¹ támogatásában. A program alapvető célkitűzése a különböző helyi érdekű segítő, támogató szereplők és rendszerek közötti partnerség megteremtése annak érdekében, hogy a szegénység komplex jelenségére összehangolt, sokszínű, aktuális válaszokat tudjon adni.

A projekt gyakorlati megvalósításának fontos eleme volt, hogy minden településen közvetlen formában, a lehető legtöbb területet mutassunk meg az embereknek magunkból, valamint, hogy valódi, testközelből gyűjtött információk alapján tervezzük meg munkánkat. Erre a célra a legkézenfekvőbb megoldást az jelentette, hogy a falvakban *közösségi beszélgetéseket* hirdettünk, melyre meghívtuk a települések teljes lakosságát. Így történt ez Ágon is, 2012 áprilisában.

Ezen a találkozón, azzal a néhány emberrel, aki eljött, hosszasan, és néha zavarba ejtő nyíltsággal tudtunk beszélgetni a falut és a benne élőket érintő ügyekről, szokásokról és persze a nehézségekről is. Az egyik, ebben a fejezetben összefoglalt ilyen ügy a lakhatás volt, pontosabban a lakhatatlanság.

Ág abban a tekintetben nem különbözött a többi hegyháti zsákfalutól, hogy kevesen és egyre kevesebben lakják, hogy nehézkes a munkába járás, már amennyiben van munka, ahová el lehet járni. A helyiek leginkább segélyekből, a közmunka által kínált jövedelemből, valamint a

bizonytalan gyakoriságú feketemunkából élnek meg. A valamikor jobb napokat látott házak jelentős része elhanyagolt, leromlott volt. A benne élők nem értenek a karbantartásukhoz, a szakember pedig sok pénzt kér a munkájáért, és különben sem szívesen vállalnak errefelé munkát.

A picinyke bolton és a kocsmán kívül csak a „hivatal”, vagyis az önkormányzat és a két helyiségből álló közösségi ház, a „kultúr” biztosít *helyet*, ahová el lehet járni. Ezeken túl mindenért utazni kell. Autó híján, a legegyszerűbb ruhaüzletben való vásárlás, pénzkidó automata használata is már komoly szervezést igényel, és persze nincs ingyen. Sorolhatnám, de a szokványos nehézségek csak a messziről érkezőt lepik meg. Errefelé ez a mindennapok része, normalitás.

Valami azonban mégiscsak más volt ebben a faluban.

A több órára nyúlt beszélgetés végén azzal álltunk fel, hogy remény csillogott mindannyiunk szemében. Valahogy sikerült egymást meggyőznünk arról, hogy érdemes lehet megpróbálni egy másik utat a kesergés helyett. Azon a nyáron, 2012-ben, elindult egy közös vállalkozás a helyiekkel.

Kalákában² újítjuk majd fel a házakat!

A megállapodás egyszerűnek tűnt. Mi hozzuk az építőanyagot, a tulajdonos a többiek segítségével beépíti azt. A térség adottságait ebben az időben már többé-kevésbé ismertük, így világos volt, hogy messzebbre kell mennünk, és a személyes kapcsolatainkat sem szabad kímélnünk, ha bármi érdemleges támogatást akarunk a településre hozni. Az önkéntesség és a feltétel nélküli segítség véges lehetőségei a következőket tudták nyújtani:

²A legismertebb → [társasmunkák](#) egyike, amelynél a közösség tagjai vagy bizonyos csoportjai (lokális, vérségi, vagyoni) tagjuknak (családjának), vagy egy községi intézménynek szívességből vagy kölcsönösségi alapon munkát végeznek, s amelynél a segítők együtt, egyszerre, társaságban, s rendszerint szórakozással (ének, tánc, mese) egybekapcsoltnak dolgoznak. A közösség bármelyik tagja akármikor visszahívhatja a megsegítettet, s az a munka visszaadását, a kalákában való részvételt kötelességének tartja. A kalákáknál éppen az önkéntes jelleg miatt kap nagy szerepet a szórakozás. [Magyar néprajzi lexikon](#)

¹Bővebben lásd: <http://melyszegenyseg.hu/fooldal/htmls/>

- műszaki felméréseket végeztünk a jelentkező családok házáin egy építészmérnökkel;
- a felmérések alapján közösen a családokkal megfogalmaztuk a legfontosabb tennivalókat, közösen döntöttünk az anyagszükségletekről;
- igyekeztünk az építkezésben jártas szakembert is megnyerni a programnak;
- a környékbeli és a megye határain kívüli építőanyag kereskedőkhöz személyesen fordultunk az akkor már konkrét anyagszükséglettel;
- fuvart szerveztünk (szintén önkéntes alapon);
- koordináltuk a tervezett felújításokat;
- folyamatosan tartottunk brigádgyűléseket, hogy mindenki tájékozódhasson a történésekről, lépésekről.

Ez utóbbi elem bizonyult a legszokatlanabb és az egyik legnehezebben teljesíthető feltételnek a helyiek számára. Szokatlan volt, hogy lehet és kell kérdezni, hogy a véleménynek súlya van, hogy a döntéseknek rövid távú következménye van, és persze az, hogy a vezérelv az egyenlő feltételek megteremtése. Az addig megszokott rend az volt, hogy valaki majd eldönti, kitalálja, megteszi helyettünk és nélkülünk az egyébként minket érintő dolgokat. Ehhez képest arra törekedtünk, hogy legyenek képesek a résztvevők a saját ügyeikben eljárni, de legalább képviselni azokat.

Apró lépésekben haladtunk és sokszor éreztük mindannyian, hogy gyakoriak a visszaesések. Számtalan alkalommal kellett újrakezdenünk a szabályok megfogalmazását, értelmezését, pedig az elvi keretek felépítése mellett a gyakorlati megvalósítás nem minden esetben zajlott gördülékenyen. Felmerült az igénye annak, hogy valaki a stáb részéről minden alkalommal vegyen részt az építkezéseken. Ezt a feltételt a segítők nem tudták/akarták mindenáron teljesíteni, aminek következtében előfordult, hogy egy előző nap megtervezett munka elmaradt, mert a résztvevők nem értek oda a megbeszélte időpontban.

Arra számítottak, hogy mi, a segítők, feltételezett ellenőrző, kontrolláló szerepünkben adódóan, feltételezett hatalmuknál fogva képesek leszünk ezeket a kivitelezéseket kézben tartani.

Ez egy jelentős dilemma elé állította a szakmai stábot. Egyfelől, mivel ez a vállalkozásunk nem szerepelt a projekt eredeti célkitűzéseiben, jelentős plusz kapacitást igényelt a részünkről, a többi kötelező feladat mellett. Másrészt azt gondoltuk, hogy az ági kalákában résztvevők önállóságának jót tesz ez a fajta elengedés.

Közös tanulás volt ez, amelyben mindkét fél a maga tanulási módszertanát követte.

A heti-kétheti rendszerességgel tartott gyűléseken lehetőséget teremtettünk, sőt, provokáltuk azt, hogy mindenki beszámoljon arról, hogy nála, vele, mi történt, hogy érezte magát, mivel elégedett és min változtatna. Ezek a beszélgetések voltak az egymás megismerésének, a mindenki által igényelt bizalomnak és a döntés szabadságának igazi játéktere, szülőszobája. Sokszor vidáman, sokszor nehezebb szívvel, élénken vitázva, de általában azzal álltunk fel a hivatal előtti padokról, hogy itt és most erre vagyunk képesek, közösen.

Billegő körzetek

A bizalom és a szabadság. Most, hogy ez az összefoglaló készül, 2014 nyarán, ez a két leggyakrabban előforduló fogalom, amikor az Ágon zajló kétéves munkáról beszélünk. Ezekre, mint a szakmai diskurzusokban jelentős hangsúlyt kivívott önrendelkezés két alappillére tekintek.

Bizalmat nem csupán magunkkal szemben kellett ébresztenünk, hanem meg kellett mutatni a résztvevők egymás iránti bizalmának szükségességét és nem utolsó sorban az önmagukra irányuló hitet és bizalmat is, mint ami nélkül mulandó emlék marad az itt közösen eltöltött idő. A szabadság pedig nem azt jelenti, hogy bárki bármit megengedhet magának, és, hogy ennek nincs valódi következménye. Ebben a most még képlékeny és sérülékeny, de mindenképpen saját jogon elért szabadságban érvényesnek tűnő visszacsatolások érkehetnek arról, hogy az egyén ebben miképpen működik. Nincs alanyi jogon szerzett tekintély, hanem teljesítmény alapú van helyette, lehet véleményem, de nem minősíthetek felelőtlenül. Dönthetek a saját és a közösségem sorsáról, és ezeknek a döntéseknek valódi kockázata és eredménye lehet.

A projekt 2013-as éve, köszönhetően a korlátozott lehetőségeinknek, leginkább a kialakított kapcsolat fenntartásáról szólt. Nem történt semmilyen konkrét lépés a házak további felújításának ügyében, de az időközben megjelenő újabb programelemek jó fogadtatásra találtak a helyiek körében. Másban kezdtünk el gondolkodni. Közösségi vállalkozás, biobrikett készítés, közösségi munkás hálózat létrehozása stb. Mi, a stábon belül ekkor vontuk le azt a következtetést, hogy hasonló közösségekkel végzett beavatkozásoknak elengedhetetlen eleme a megfogható, azonnal megtapasztalható, valódi produktum. Ez már csak azért is egyértelművé vált, mert bár a többi településen hasonló intenzitással voltunk jelen, ennek híján a mindennapok szintjén mégis jelentősebb távolságban éreztük magunktól az ottani családokat, közösségeket.

A változást és a folytatást 2014 tavasza jelentette. Ekkor vettük fel a kapcsolatot a [Habitat](#) for Humanity Magyarország Alapítvánnyal. Ők az ágihoz hasonló fejlesztésbe kezdtek az ország több pontján, HabitatPont néven, melynek lényege, hogy önkéntesen végzett munkával és némi

önrész vállalásával olcsó építőanyaghoz, szerszámhoz és szaktudáshoz segítik a jelentkező családokat, és a programjukhoz éppen új partnereket kerestek. A főbb vonalaiban megegyező két program együttműködése mindkét szervezet (a szerződő fél a Köz-Tér-Háló Alapítvány volt) számára hasznosnak, eredménnyel kecsegtetőnek tűnt.

A HabitatPonton keresztül a családok az építőanyagot optimális esetben – 30%-os önrésztől vásárolhatják meg, feltéve, ha a teljes vételár 40%-át egymásnál, pontokat, órákat gyűjtve ledolgozzák.

Az első „beszálló” munkaórákat egy közösségi brikett szárító megépítésével lehetett beszerezni, de az egyes házak tervezett felújításának előkészítése során is teljesíthető volt. Az alapos műszaki felméréseket a párhuzamos egyéni és közös tervezések hosszú sora követte. Újra szembetaláltuk magunkat azokkal a nehézségekkel, amelyeket a 2012-ben félbehagyott folyamatától örököltünk:

- ki kihez hajlandó elmenni dolgozni;
- ki fogja elvégezni a szaktudást igénylő munkákat;
- mennyi időt szükséges eltölteni munkával (időből van mindig a legkevesebb);
- képesek leszünk-e a tervezett kivitelezésre;
- honnan lesz pénz az önrész befizetésére;
- be tudjuk-e időben fejezni, nem veszítjük-e el a befektetett munkát?

Az év során a fenti kérdésekkel folyamatosan kellett dolgoznunk, mivel hol egyéni események (adósság, betegség), hol a helyi csapaton belüli konfliktusok zilálták szét a nehezen felépített terveket.

A legnagyobb kihívás mindezek ellenére mégis csak a részvétellel ösztönzés volt. Hiába a jól tapintható szükség (szűkösség), a folyamatos jelenlét, ösztönzés, a szokássá vált mintákat nehéz egyről a kettőre levetkőzni. Ehhez nem elég két év, nem elég a havi 3 találkozás.

A közös megbeszélések mellett szükségessé vált a projekt családi mentorával közösen végzett egyéni, családi kísérés beiktatása. A legtöbb résztvevőnek akadtak olyan problémái, amelyet nem szívesen vitt be a közösségbe, de nagymértékben akadályozta az abban való részvételét. Az apróbb nézeteltéréseket, korábbi konfliktusokat meg kellett próbálni megoldani, vagy félretenni annak érdekében, hogy előre tudjunk lépni.

Ez sem tudott maradéktalanul megvalósulni, bár ez utóbbi nem is volt/nem lehetett a projekt célkitűzése, csupán egy szükséges eszköz a hatékony és zavartalan közösségi együttműködés eléréséhez.

A nyár végéhez közeledve azt láthatjuk, hogy a tavasszal jelentkező családok többségénél volt, vagy ebben a pillanatban is zajlik valamilyen felújítás.

Így megy ez

Van, ahol egy egész tetőt sikerült felújítani, van, akinél egy falat hoztak rendbe az újdonságnak számító (és sokszor nevetségesen elavultnak titulált) régi technológiával, vályogtapasztással. Épült terasz és elő-tető, álmennyezet, és folyosók is kaptak új meszelést. A sok esetben nyomasztóan nehéz anyagi helyzetben élő családok számára ugyanakkor komoly megterhelést jelent az építőanyagok megvásárlása. Van, hogy dönteni kell a villanyszámla befizetésének elhalasztása és a tetőlécek megrendelése között. Bár a döntés mindig a családé, előfordul, hogy az a várható eladósodás megelőzése érdekében inkább a számla befizetésének fontosságát tartjuk szem előtt. Ennek a programnak hosszú távú célja a pénzügyi tudatosság és feyelem megteremtése.

A nehézségek és sorozatos kudarcok ellenére ebben valami kétségtelenül megváltozott a két évig tartó folyamat összes résztvevőjében. Ezért a változásért indultunk el. Ezt a változást nem lehet téglákban és tetőcserepekben mérni. Ez a változás nem keddről szerdára érezteti hatását. Ezt a változást nem „felülről” hozták létre, nem máshol döntöttek erről. Ezért a változásért a most Ágon felnövő gyerekek egyszer majd nagyon nagyra fogják értékelni szüleiket.

Ezek a családok megmutatták, hogy át tudják lépni a saját korlátaikat. Képesek voltak hinni magukban és egy kicsit talán egymásban is.

2014. augusztus